

Juryrapport Hans Vervoort Prijs

Amsterdam, 22 april 2024

Bij de derde uitreiking van de Hans Vervoort Prijs, na die voor Tobi Lakmaker (in 2022) en Theodor Holman (2023), stellen we vast dat de bekendheid van deze unieke prijs gestaag toeneemt. Na het sluiten van de inzendtermijn hebben zich dit jaar zelfs tumultueuze taferelen voorgedaan. Bij de ene uitgeverij had een pr-dame de complete lijst met in te sturen titels abusievelijk in haar mailbox laten zitten onder het kopje ‘concepten’, en de andere uitgever wilde per se toch nog iets insturen. In beide gevallen leidde dit tot een uitvoerige schuldbetuiging die overging in een smeebede. Het scheelde maar weinig of we waren daar gevoelig voor geweest.

Die Vervoort Prijs, die wil *iedereen* wel, en niet alleen omdat er een geldbedrag aan verbonden is, maar ook omdat er elders weinig erkenning bestaat voor vertellersproza ‘van neerslachtige en toch opbeurende aard’, met realistische personages in realistische verhalen, met één verteller, en in een stijl die liefst zuinig is, waarbij zelfspot en weemoed als pluspunt gelden.

Gelaagde verhalen, waar je dikwijls andere critici en jury’s over hoort jubelen, kunnen het hier schudden. Wij willen verhalen met niet meer dan één laag. Dystopieën zijn eveneens uit den boze: de bestaande wereld is al erg genoeg.

Van schrijvers wordt verwacht dat ze *een verhaal* kunnen vertellen. Dat klinkt weinig ambitieus, maar als selectie criterium is het een paardenmiddel, want de meeste titels die worden ingezonden – dit jaar weer bijna 90 -, vallen prompt bij bosjes af.

In de jury werd voor Roeland Dobbelaer een vervanger gevonden in de persoon van auteur Mensje van Keulen. Vorig jaar was ze nog slechts bezoeker van de uitreiking, en u ziet nu wat daarvan kan komen. Boekhandelaar Bart Leemhuis en ik zaten al in de jury, en samen met Mensje kwamen we tot deze shortlist.

Sacha Bronwasser: Luister (Ambo/Anthos)

Als een boek spannend is, realistisch én goed geschreven, is dat in de ogen van de jury reeds opbeurend genoeg. Alle drie genoemde termen zijn van toepassing op de tweede roman van Sacha Bronwasser, de kunstcritica die aan een nieuw leven is begonnen als literair auteur. In *Luister* volgen we de Nederlandse au pair Marie in Parijs anno 1989, en dat is niet altijd een pretje, zoals we al vermoedden dankzij de roman uit datzelfde jaar van W.F. Hermans. Maar Bronwasser voegt daar nog de nodige horror aan toe.

Niet alleen blijkt Marie kort voor haar vertrek iets naars te hebben meegemaakt, ook komt ze in een wonderlijk huishouden terecht – en in een stad die te maken

krijgt met terroristische aanslagen. Tweeëndertig jaar later is Marie terug in Parijs, en vindt er een zinderende finale plaats.

Luister is een triomf doordat Bronwasser het intrigerende verband laat zien tussen gevaar, kunst, luisterrijk kijken en woorden ('We hebben de taal nodig om onze ogen te helpen'), in een verhaal dat de lezer kluistert.

We zijn vereerd met je komst Sacha, en als je aanstonds de Libris Prijs wint, komen we allemaal naar jou toe.

Robert Brouwer: Café Terminus (Finisterre).

Een gescheiden man van 58, Martin Molle, leidt een bestaan zonder grote avonturen, maar hij weet zichzelf en de lezer op de rails te houden door zijn toonvastheid. De eenzaamheid van de hoofdpersoon, zijn zelfspot en de onhandigheid met vrouwen, inclusief zijn moeder, doet regelmatig denken aan auteurs als Wessel te Gussinklo, A. Moonen, Gerard Reve en Max de Jong. Zo bezien maakt Molle toch meteen deel uit van een familie – die der lustig malende en fantaserende eenpitters: 'Achter mijn rug houd ik met gestrekte armen mijn linkerhand met mijn rechterhand vast, om eens te weten hoe dat voelt. Ik heb nooit begrepen waarom mannen zo lopen. Aan het ijsberen met de handen op de rug beleef ik enig genoeg. Als vanzelf ga ik rechtop lopen. Ja, ik ben een man en de wereld behoort mij toe. Waarom zou ik achter iemand aan lopen die ik niet ken? Ik heb mijn eigen leven. De vrouwen zouden achter mij aan moeten lopen.'

Vermeldenswaard is dat dit debuut in eigen beheer is verschenen, wat dus *niet* wil zeggen dat het boek over het hoofd mag worden gezien. In dit verband noemen we ook graag *Wat bleef* van Wim Noordhoek, de fijnzinnige herinneringen van de radiomaker en auteur, uitgegeven door Avanti.

Ook met uw komst, meneer Brouwer, zijn we verguld. Dit is de reden dat Hans Vervoort wilde dat we de winnaar voortijdig bekendmaken; de genomineerden blijft zo een zenuwslopende avond bespaard. We hopen zeer dat *Café Terminus*, ondanks de titel, niet uw eerste én laatste publicatie zal blijken te zijn.

Valentijn de Heer: Beste mevrouw Eva (Pluim)

Het debuut van de Leidse auteur Valentijn de Heer richt zich in de titel tot een lieve buurtgenote, in wie we de aanbeden Eva van J.M.A. Biesheuvel herkennen, die inderdaad in het houten huis woonde dat we op het omslag zien.

Beste mevrouw Eva dat over een gezinsdrama gaat, wekt de indruk alsof iemand je een verhaal vertelt dat te verschrikkelijk is om naar te blijven luisteren, terwijl je precies dát zult moeten, omdat het in eenzaamheid is beleefd en eerder nooit liefdevol aangehoord. Deze schets van een narcistische en kleinzielige vader, een fataal van eigenwaarde verstoken moeder en twee kinderen (de verstandelijk beperkte Johannes, en zijn oudere broer en verteller Elias) daartussenin, is hartverscheurend.

De schrijver ziet af van grove effecten, en de sterke beelden die hij aandraagt zijn zodanig passend dat de originaliteit ervan pas in tweede instantie opvalt. Mede daardoor verliest De Heer vrijwel nergens het tempo waarmee hij ons door de gruwelen in het hoofd van Elias trekt. Bij het teruglezen zien we dat zowat elke zin en bijna elk woord raak is.

Van harte welkom aan de heer De Heer, en gezien het thema durven we niet te zeggen ‘Ga zo door’. Daarom *denken* we dit alleen maar. Ook u blijven we volgen.

Elte Rauch: Een vrouw met mooie borsten- Het dagboek van Veere Wachter (Cossee).

Een belezen vrouw van ongeveer 40 jaar geeft een cursus, wil een roman schrijven, heeft een vriend, en wil ook een vriendin, en als ze die beiden heeft blijkt niet alleen de liefde verwarrend maar wordt ze bovendien getroffen door een ernstige ziekte. Veere Wachter houdt een dagboek bij om dit alles te verwoorden: ‘Het wordt nooit meer als vroeger, en vroeger werd het ook nooit als vroeger.’ Al haar zwakheden worden getest en beproefd, en de dagboekvorm blijkt goed te werken om de aarzelingen en wisselende stemmingen, kortom: het voorlopige karakter van Veeres leven weer te geven. Niet zij, maar haar geestelijk moeder, debutante Elte Rauch, ziet daar de roman in die haar personage nog niet voor zich ziet.

‘Op deze ronde wereld wil iedereen een plek in het midden.’ Midden in het leven wordt Veere gedwongen met het einde bezig te zijn. Er zijn mensen die voor haar bidden, omdat ze kanker heeft: ‘Ik had het anders voor mezelf bedacht in dit leven. Dat ik iets moois zou gaan maken, iets voor iemand zou betekenen en dat de mensen aan me zouden denken en ontzag zouden hebben voor wie ik ben en voor wat ik maak, in plaats van voor wie ik niet ben en wat ik heb.’ Door dit boek komt haar oorspronkelijke wens alsnog uit.

Leo Pleysier: Klokgelui (de Bezige Bij).

Het aantal schrijvers dat moeite heeft met een natuurgetrouwe dialoog is eindeloos. Velen zouden iets kunnen leren van Leo Pleysier, die al een oeuvre lang heeft laten blijken complete personages te kunnen typeren door louter te noteren wat ze zeggen. Op die beproefde manier leren we een wandelgroepje kennen dat in een Vlaams dorp op een zomers terras jaarlijks zit *te gezelligen*. Vlakbij hen woont een stel, Jef en Germaine, dat hun huis niet uit komt en dat op weg is naar het einde. De verteller kent de twee niet, niemand kent ze welbeschouwd echt, dus moet hij afgaan op wat de praatzieke buurvrouw Ludwina hem vertelt.

Alles in *Klokgelui* geschiedt via via, van horen zeggen, zonder te weten wat er

waar is; we hebben alleen de klok horen luiden. Als het einde voor de twee daadwerkelijk aanbreekt, kunnen we dan ook slechts raden naar de liefde, het drama en de conversaties die als het ware vlak naast onze deur hebben plaatsgevonden.

Gelukkig dat wij de scherp luisterende Leo Pleysier hebben om ons daarbij te helpen, zoals hij ons ook met zijn laconiek ogende stijl beurtelings kan laten lachen en diep raken.

Tegen zijn buurvrouw Ludwina zegt Jef, over zijn vergeetachtige vrouw: heb ik nu alles tegen Germaine gezegd wat ik nog wilde en moest zeggen? Er zijn altijd dingen waarvan je achteraf denkt: dedju toch, dát had ik ook nog moeten zeggen tegen haar. En nu is het te laat om dat nog te zeggen. ‘Maar ja, zei Jef, Germaine doet zelf ook niet anders dan dingen vergeten. En dus zou zij ook allang vergeten zijn wat ik haar verteld zou hebben als ik niet vergeten was haar te vertellen wat ik te zeggen had.’

En toch, en toch. We krijgen een vermoeden, tussen de regels – vandaar de vele witregels, die hier een functie hebben. U kunt, meneer Pleysier, ook met witregels schrijven.

Tot slot nog dit: in het wandelclubje zit een belezen dame, Alma Van Dijk, die de gesprekken telkens van literaire citaten voorziet. Vlak voor het slot citeert zij ineens: ‘*Zo tere schade als de bloemen vrezén.*’

Niemand reageert daarop, maar het is een licht gewijzigd citaat uit een gedicht van Werumeus Buning, dat in 2020 de titel was van een roman van Hans Vervoort: *Zo tedere schade*, het mooiste doodsgedicht dat de hoofdpersoon Hans Heimenberg kent (hij heet Hans en is jarig op 22 april, maar elke gelijkenis berust natuurlijk op toeval), en dat begint met dit kwatrijn:

*‘Zo tedere schade als de bloemen vrezén
Van zachten regen in de maand van mei,
Zo koel en teder heeft uw sterven mij
Schade gedaan, die nimmer zal genezen.’*

Zo speelt het doodsgedicht uit 1921 van Werumeus Buning (afkomstig uit *In memoriam*, een bundel voor zijn overleden geliefde) zowaar een rol in twee recente Nederlandse romans. En de auteurs daarvan zijn vanavond hier.

Geachte Leo Pleysier, we hebben genoten en waren getroffen door uw taalmuziek. Een koor van stemmen brengt een requiem, zonder dat zelf te beseffen, voor twee buurtgenoten die zo weinig opvielen dat iedereen aan hen voorbij was gegaan. Die onachtzaamheid brengt u in kaart, en wijst ons daarmee zachtjes op die van onszelf.

Vijfendertig jaar nadat de klassieker *Wit is altijd schoon* de AKO Prijs had moeten winnen - en wat te denken van *De kast* of *De Gele Rivier is bevrozen?* - zeggen we wat dat betreft *soit*, en danken u voor een uitmuntend oeuvre waarin

menig klok luidt. Vandaag is dat een feestklok. De Hans Vervoort Prijs 2024 is unaniem toegekend aan *Klokgelui* van Leo Pleysier.

Mede namens Mensje van Keulen en Bart Leemhuis,
Arjan Peters (juryvoorzitter)